

Conquestes republicanes.
UN AVENÇ PER A LES DONES; UN AVENÇ SOCIAL.

Gemma i Marta Gimeno Vacarises

La II República concedí el dret de vot a les dones.

La II República

La República va ser esclafada tan aviat i la por imposada pel totalitarisme franquista va impregnar tan de pressa la societat que és molt difícil valorar els efectes que van tenir en les dones, i en els homes, les lleis que, independentment del sexe, igualaven en drets les persones. Parlarem aquí del reconeixement del sufragi femení i de les lleis del matrimoni civil i del divorci.

El 1931, les dones eren considerades inferiors als homes biològicament, intel·lectualment i moralment. I no sols per la pervivència del mite del pecat original –Eva que fa caure Adam en el parany–, sinó també perquè la ciència –la medicina, l'antropologia, la biologia– va contribuir a mantenir aquesta idea de la inferioritat de les dones, que les arraconava.

Una mostra d'això són els llibres de divulgació sexològica escrits per l'assagista, literat i director de cinema Àngel Martín de Lucenay. Diu: “Todas las mujeres cuya función ovárica es insuficiente o nula serán estériles mientras no se sometan a tratamiento. El aspecto externo de la hipoovárica puede ser apreciado por cual-

quiera sin necesidad de ser médico: “lo llevan escrito”. Suelen ser gruesas, grasosas, de mentalidad mediocre o escasamente desarrollada; carecen de la precocidad intelectual que caracteriza a las mujeres bien y abundantemente regladas, hasta incluso llegar a la anormalidad en sus derrames menstruales. Su rostro parece poco expresivo, inexpresivo, mejor dicho, en muchos casos pálidas, a pesar de su robustez, y con

L'article, que feia “visibles” les dones, es va aprovar per 161 vots a favor i 121 en contra -i 188 diputats absents. Abans, però, havia estat objecte d'enceses discussions, a les Corts, a la premsa i al carrer.

ciertos síntomas de degeneración. Son esas mujeres “que parecen tontas” y que se encuentran muy frecuentemente entre las juventudes de excesiva vocación religiosa.”(Esterilidad e impotencia Ed. Fenix, Madrid, 1933).

Aquesta mena de discursos el que feien era subordinar les dones a l'autoritat masculina, tant en l'àmbit

Conquestes republicanes.

UN AVENÇ PER A LES DONES; UN AVENÇ SOCIAL.

Gemma i Marta Gimeno Vacarisas

públic, en política, com en l'àmbit privat, en les seves relacions personals. La República, no sense dificultats, va legislar per canviar aquesta situació.

La Constitució del 9 de desembre de 1931 va reconèixer el vot femení: *Los ciudadanos de uno y otro sexo, mayores de veintitrés años, tendrán los mismos derechos electorales conforme determinen las leyes.* L'article, que feia "visibles" les dones, es va aprovar per 161 vots a favor i 121 en contra i 188 diputats absents. Abans, però, havia estat objecte d'en-

Clara Campoamor, del Partit Radical, Victoria Kent, del Partit Radical-Socialista i Margarita Nelken, del Partit Socialista. I Campoamor va ser qui va defensar, amb tota la ve-

Els partits conservadors hi van votar a favor perquè confiaven treure'n profit a les eleccions de 1933.

hemència de què va ser capaç i al·legant el principi democràtic d'igualtat, el dret de les dones a votar. Davant, es va trobar amb uns adversaris i especialment una adversària, Kent,

Casament civil al Jutjat de Molins de Rei.

ceses discussions, a les Corts, a la premsa i al carrer.

Ho explica Teresa Pàmies: "El debat del 30 de setembre de 1931 a les Corts de la Segona República posà de relleu la contradicció d'una Espanya que iniciava una nova singladura sense haver resolt un problema fonamental per a la democràcia: la meitat de la població adulta no tenia dret a votar. La participació política i ciutadana era DRET EXCLUSIU del mascle".

En aquelles Corts constituents, en què les dones podien ser elegides però no podien ser electores, hi havia 467 diputats i només 3 diputades,

que el que qüestionaven –perquè no podien posar en dubte els valors democràtics– era l'oportunitat política de reconèixer en aquell moment el

Però sí, en conjunt, a l'Estat espanyol, les eleccions, les va guanyar la dreta. Ara bé, la seva victòria no és atribuïble al vot femení. Les raons cal buscar-les en l'abstenció, sobretot dels anarquistes.

sufragi femení. Els seus arguments eren que les dones votarien influenciades per l'Església, que posarien en perill la República, que eren immadures, que hi hauria raons a les famílies... Però el veritable motiu

Comunistes republicanes.

UN AVENÇ PER A LES DONES; UN AVENÇ SOCIAL.

Gemma i Marta Gimeno Vacarisas

era que en l'imaginari col·lectiu de la societat espanyola les dones eren éssers incapaços de pensar i de prendre decisions.

Finalment, les Corts van aprovar el sufragi femení. Els partits conservadors hi van votar a favor perquè confiaven treure'n profit a les eleccions de 1933. Dels 116 diputats del PSOE, 82 hi van votar a favor, un en contra i els

Ismael Català i Remei Bosch el dia del seu casament.

Ismael Català Bernabeu
Remei Bosch Escofet

Es complauen en participar-vos el seu pròxim enllaç, que s'efectuarà el dia 27 de Febrer del 1937.

A l'ensens, us assabenten que llur nou domicili (que us ofereixen) serà a la

Molins del Llobregat

Avinguda 11 de Setembre, 7

altres no hi van comparèixer a la votació. A cap partit, ni a Esquerra Republicana, ni al Partit Radical, ni al Radical-Socialista, ni a Acció Republicana, ni al Partit Agrari, no es va respectar la disciplina de vot.

En general, la idea que hom tenia sobre el dret de les dones a votar, devia ser si fa o no fa com el que expressa Josep M. de Sagarra en un article del 19 d'octubre de 1933, poc abans de les eleccions legislatives: "Jo he viscut en països en els quals les dones voten amb la mateixa naturalitat amb què pelen un conill o se sargeixen les mitges. Aquí em temo que de moment les coses han d'anar d'una altra manera. De la República ençà, les dones solteres i les xicotetes casades, com si pressentissin aquest gloriós moment del vot femení, s'han posat a parlar de política amb una passió que jo, francament, no havia descobert abans de la República. (...) Jo crec que les

dones aniran a votar amb una mentalitat i uns sentiments extremistes i que, en la formació de la idea política de les dones, més que una idea abstracta i baronívola de patriotisme, dominarà una idea concreta i anecdòtica, perfilada amb un gran realis-

El matrimoni és un ritual, més o menys elaborat, que marca l'inici d'una nova relació. El 28 de juny de 1932 es va publicar la llei que establia que només el matrimoni civil tenia validesa legal.

me, perquè les dones són molt més realistes que els homes. Les dones de l'Esquerra sentiran més que ningú la simbòlica atracció dels cabells blancs del senyor Macià. (...) En canvi les dones de la dreta només veuran els pobres jesuïtes, que han d'anar vestits de paisà i no poden tocar la marxa reial en el seu excel·legi del carrer de Casp. (...) Em sembla que el catalanisme de les nostres dones serà un catalanisme molt diferent del nostre, i fatalment anirà interceptat per fantasmes de

La II República

Comunistes republicanes.

UN AVENÇ PER A LES DONES; UN AVENÇ SOCIAL.

Gemma i Marta Gimeno Vacarisas

caràcter heroic que no tenen res a veure amb la política constructiva. Jo crec que, amb el vot de les dones, tots hi sortirem perdent.” (El vot femení dins *L'aperitiu*).

Entremig, a Catalunya hi va haver eleccions al Parlament, el 20 de novembre de 1932, però les dones encara no van poder exercir el seu dret.

A les legislatives de 1933, a Molins de Rei van poder votar 4.270 persones majors de 23 anys, 2.011 homes i 2.259 dones. El partit més votat va ser Esquerra Republicana, amb 1.693 vots; la Lliga, en va obtenir 625; i la CE, 199. El triomf de l'esquerra aquí va ser aclaparador.

Però sí, en conjunt, a l'Estat espanyol, les eleccions, les va guanyar la dreta. Ara bé, la seva victòria no és atribuïble al vot femení. Les raons cal buscar-les en l'abstenció, sobretot dels anarquistes –llavors la CNT tenia un milió d'afiliats– i de sectors socials descontents amb la política desplegada fins aleshores pel govern de la República; en la desunió de l'esquerra, que no va arribar a formar llistes de coalició; en la cohesió, en

canvi, de la dreta, que formà la CE-DA, Confederación Española de Derechas Autónomas... De fet, sumats tots els vots emesos, els partits d'esquerra van obtenir-ne més que els partits conservadors.

I prova que no eren les dones el que empenyia la política cap a la dreta és la victòria, el 1936, del Front Popular.

Però el divorci no devia ser gaire popular. L'Església catòlica i els partits de dretes s'hi oposaven; i entre l'esquerra, la llei tampoc va suscitar gaire entusiasme.

Però tornem a la Constitució de 1931: *La familia está bajo la salvaguarda especial del estado. El matrimonio se funda en la igualdad de derechos para ambos sexos, y podrá disolverse por mutuo disenso o a petición de cualquiera de los cónyuges, con alegación en este caso de justa causa.* Això posava la primera pedra per a les lleis del matrimoni civil i del divorci, aprovades l'any següent. Unes lleis que també havien de contribuir a la “visibilitat” de les dones.

La II República

Dones votant.

El matrimoni és un ritual, més o menys elaborat, que marca l'inici d'una nova relació. El 28 de juny de 1932 es va publicar la llei que establia que només el matrimoni civil tenia validesa legal. I això té una gran transcendència per al reconeixement dels drets de les dones, que, d'aquesta manera, quedaven lliures de les obligacions que la doctrina catòlica im-

El franquisme va derogar la Llei del divorci i els divorciats ja no eren divorciats. Va passar com amb els matrimonis, que casats pel civil, eren simplement ajuntats; o com amb els fills, que de ser legítims esdevenien, de cop i volta, fills naturals.

posava a les casades. Però no sols això. La fórmula ritual utilitzada en els jutjats per celebrar aquests casaments havia d'ometre la lectura de l'article 57 del codi civil que deia: *El marido debe proteger a la mujer y ésta, obedecer al marido.*

Més endavant, el 1934, es dictà la Llei catalana sobre la Capacitat jurídica de la Dona i del Cònjuge, que establia la igualtat entre els cònjuges i l'eliminació del principi d'autoritat marital; eliminava els obstacles que obligaven a la submissió de la dona casada al marit, com també el permís del marit perquè la dona exercís professions, càrrecs, actes jurídics, etc.

Després, la dictadura va restablir el règim de matrimoni civil subsidiari del canònic. Una llei del 12 de març de 1938, quan encara no s'havia acabat la guerra, deroga la llei del matrimoni civil obligatori. I això va donar lloc a molts conflictes personals.

El Francisco Ismel Català Bernabeu i la Remei Bosch Escofet s'havien casat el 27 de febrer de 1937 a Molins del Llobregat en una cerimònia civil. El 1940, sabent que per poder dur els fills a l'escola havien d'estar casats per l'església, van aprofitar el bateig dels seus dos primers fills, un nen de tres anys i una nena acabada

de néixer, per celebrar el matrimoni canònic. No és un cas anecdòtic, ni a Molins de Rei ni a enlloc.

La Llei del divorci es va promulgar el 2 de març de 1932. Però el divorci no devia ser gaire popular. L'Església catòlica i els partits de dretes s'hi oposaven; i entre l'esquerra, la llei tampoc va suscitar gaire entusiasme. Però segurament que el que en devia frenar més la implantació real, l'exercici del dret, devia ser la moral tradicional, que subjugava les dones i que en els pocs anys de vida de la República no hi va haver temps de canviar.

Un exemple del rebuig al divorci el tenim en aquest fragment de *L'etern femení* de Llucietà Canyà, feminista conservadora: "El divorci implica manca d'esperit de sacrifici, manca de noblesa, manca de virtuts racials. En una paraula: divorci vol dir absència total de l'Amor, en lletra majúscula. (...) Si la dona ha anat al matrimoni sense vocació i sense amor, amb finalitats que en podríem dir tènues (...) aleshores encara està més obligada a callar i a aguantar estoicament totes les impertinències, perquè ella, i solament ella, és la responsable. (...) No; res de divorci i disgregacions familiars". (*L'etern femení*, 3a. edició, Barcelona, 1938).

Per poder veure la incidència que va tenir aquesta Llei del divorci a Molins de Rei hem revisat una per una totes les actes de matrimoni que hi ha al registre civil, des de l'any 1900 fins a l'any 1939. Aquestes actes matrimonials són un document obligatori per donar validesa al casament i, entre altres dades, hi consten el nom i els cognoms dels cònjuges i el lloc i la data del casament. És a la columna d'observacions de l'acta matrimonial on queda constància de la data del divorci, si és el cas. El que hem pogut observar és que, potser per això que deïem, que estava molt mal vist, de divorcis n'hi va haver ben pocs: un cas l'any 1933, quatre l'any 1936 i dos l'any 1938.

Conquestes republicanes.

UN AVENÇ PER A LES DONES; UN AVENÇ SOCIAL.

Gemma i Marta Gimeno Vacarisas

Any	Casaments	Divorcis
1931	63	
1932	44	
1933	54	1
1935	45	
1934	49	
1936	49	4
1937	33	
1938	21	2
1939	55	

Quadre d'elaboració pròpia. Font: arxiu del Jutjat de Pau de Molins de Rei.

El franquisme va derogar la Llei del divorci i els divorciats ja no eren divorciats. Va passar com amb els matrimonis, que casats pel civil, eren simplement ajuntats; o com amb els fills, que de ser legítims esdevenien, de cop i volta, fills naturals.

I encara el 1958, el preàmbul del Codi civil justifica les modificacions d'alguns articles, fetes per acomodar-lo al Concordat signat amb el Vaticà cinc anys abans, dient: *Existe una potestad de dirección, que la naturaleza, la Religión y la Historia atribuyen al marido, dentro de un régimen en el que se recoge fielmente la tradición católica que ha inspirado*

siempre y debe inspirar en lo sucesivo las relaciones entre los cónyuges. El Codi civil ja no va tornar a ser modificat fins al 1981.

No hi ha dubte que la Segona República suposà la politització de la ciutadania, homes i dones, perquè tot-hom podia sentir-se inclòs en la vida política. L'elevada participació ciutadana en els afers públics va infondre dinamisme a la política, a l'associacionisme, a la cultura.

BIBLIOGRAFIA

CARBONELL PORRO, Joan Anton (1991), *Molins de Rei. Vida social i política, 1868-1936*. Abadía de Montserrat i Ajuntament de Molins de Rei.

CARRÉ i PONS, Antònia, (1995), *La lluita de les dones per la seva ciutadania*. Col. Testimonis. Institut Català de la Dona. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

MANGINI, Shirley (1995), *Recuerdos de la resistencia. La voz de las mujeres de la Guerra Civil española*. Ed. Peninsula, Barcelona.

NASH, Mary, (1999), *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*. Ed. Taurus, Madrid.

PÀMIES, Teresa (1987), *Mascles no masculistes*. Plaza & Janés, Barcelona.

SCANLON, Geraldine M. (1986), *La polémica feminista en la España contemporánea (1868-1974)*. Ed. Akal, Madrid.